
بسم الله الرحمن الرحيم

شرح جامع

آموزش و پرورش کودکان استثنایی

«علوم تربیتی»

مولفان: حمیده صادقی برزانی – فاطمه رسولی خورشیدی

انتشارات ارشد

پیشگفتار ناشر

خداوند بزرگ را شاکریم که فرصتی عنایت فرمود تا بتوانیم قدمی در جهت گسترش علم و فرهنگ کشور عزیزمان برداریم و مسیری هموار را در اختیار مخاطبان و داوطلبان علاقمند به ادامه تحصیل قرار دهیم. از آنجائی که درحوزه کتاب‌های درسی و کمک درسی کارشناسی ارشد کتاب‌های زیادی به رشته تحریر در آمده است با این حال وجود یک مجموعه جامع، دقیق، کامل و دارای رفرنس(منابع) مستند احساس می‌شود.

همیشه دغدغه داشتیم که ای کاش می‌شد تمامی منابع پراکنده و گاهاً دست نایافتنی کنکور در یک مجموعه به گونه‌ای جذاب و شیوا آماده می‌شد و همچنین سوالات دوره‌های قبل کنکور نیز به گونه‌ای تشریحی پاسخ داده می شدند، که خدشه‌ای بر آنها وارد نشود و خیال داوطلبان عزیز آنقدر آسوده باشد که اطلاعات مندرج در پاسخنامه‌ها را برای بهره‌گیری در آزمون خود بکار گیرند. این کار با یاری خداوند بزرگ و همکاری نخبه‌ترین دانشجویان و اساتید کشور در انتشارات ارشد هماهنگ گردید و در تمامی مقاطع تحصیلی از کاردانی به کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری در حوزهٔ آزمون‌های سراسری – آزاد و پیام نور بسته‌های آموزشی شامل کتاب‌های بانک سوالات و کتاب‌های شرح جامع درس آماده گردید. در تهیه مجموعه‌های فوق‌الذکر از فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد و دکتری که حائز رتبه‌های تک رقمی کنکور می‌باشند، استفاده کرده‌ایم، تا شما عزیزان بتوانید در راستای افزایش توان علمی خود در جهت نیل به مقصود خویش نایل آیید. بدون تردید می‌توان گفت که برای اولین بار در نظام آموزشی کشور مجموعه‌ای به این سبک عرضه می‌شود که در کیفیت و کمیت بی‌نظیر بوده و تمامی نیازهای دانشجویان و داوطلبان عزیز را پوشش می‌دهد. امید است که استفاده از این مجموعه عزیزان را در جهت موفقیت در آزمون یاری رسانده باشد. در پایان لازم به ذکر است که بی نقصی محض از آن خداوند متعال می‌باشد، بنا براین از تمامی خوانندگان و داوطلبان عزیز خواهشمندیم نظرات سازنده خود را در مورد این کتاب به سایت انتشارات ارشد اعلام نمایند تا ما را در جهت هر چه بهتر آماده کردن این محصولات یاری رسانند.

با تشکر

ناشـــــر

www.arshadbook. ir

تقدیم به:

کودکان پاک طینتی که چون دیگران حق به زیستن دارند.

پیشگفتار مولف

هدف از نگارش کتاب حاضر، معرفی تعدادی از اختلالات عمده در کودکان استثنایی و آموزش و پرورش این کودکان می‌باشد. این کتاب از هشت فصل تشکیل شده است که هر فصل آن به مقوله‌ای از کودکان استثنایی اختصاص دارد. در هر فصل ضمن شرح اختلال، به ذکر نکات مهم و پرسش‌های چندگزینه‌ای نیز پرداخته‌شده است.

فصل اول به شرح کودکان استثنایی می‌پردازد. این کودکان برخلاف اکثریت افراد هم‌سن خود در شرایط عادی قادر به سازگاری با محیط نیستند.

فصل دوم به کودکان عقب‌مانده‌ذهنی مربوط است. یعنی کودکانی که به علت کمبود و نارسائی رشد عقلی و هوشی نمی‌توانند همگام با کودکان همسال و طبیعی اجتماع در تحصیل پیشرفت کنند.

فصل سوم به کودکان تیزهوش اختصاص داده شده است. تیزهوش فردی است با قوای ذهنی عالی، نیروی خلاقیت و دارای انگیزه‌های خاص و با ارزش که کودک را کاملا از همسالان متمایز می‌کند.

در فصل چهارم، به بررسی کودکان دارای اختلالات بینایی پرداخته شده است. نقص بینایی عبارت است از بدکاری عصب چشمی یا بینایی که مانع از دیدن بهنجار می‌شود.

فصل پنجم، به کودکان با مشکل شنوایی اختصاص دارد. زمانی می‌توان از نقص شنوایی صحبت کرد که کودک بنا به دلایلی مثل بدکاری گوش یا اعصاب مربوط به آن در شنیدن اصوات محیطی با مشکل مواجه باشد.

فصل ششم، به بررسی کودکان مبتلا به اختلالات یادگیری اختصاص دارد. کودکان مبتلا به اختلالات یادگیری،آن دسته از کودکان هستند که در یک یا تعدادی از فرآیندهای اساسی یادگیری: فهم مطلب، کاربرد زبان گفتاری یا نوشتاری دچار مشکل‌اند. این اشکالات ممکن است در کودکان به صورت‌های گوناگون مانند: دشواری در گوش دادن، فکر کردن، صحبت کردن، خواندن، نوشتن، هجی کردن، و حساب کردن ظاهر شود.

فصل هفتم را کودکان دارای اختلالات تکلمی تشکیل می‌دهند. هر اشکال یا ناتوانی در صحبت کردن یا درک صحبت دیگران که از مشکلات جزئی تکلمی مانند لکنت زبان گرفته یا ناتوانی کامل در صحبت کردن، می‌باشد.

فصل هشتم، به سایر معلولیت-ها که شامل کودکان چندمعلولیتی، کودکان با اختلالات رفتاری و کودکان با معلولیت‌های جسمی- حرکتی می‌باشد.

مؤلفان

حمیده صادقی برزانی

فاطمه رسولی خورشیدی

فهرست مطالب

عنوان **صفحه**

پیشگفتار ناشر ۳
پیشگفتار مولف ۵

فصل اول: کودکان استثنایی

مقدمه ۱۱
مفهوم خاص استثنایی ۱۱
تفاوتهای فردی و مفهوم عام استثنایی ۱۲
گروه‌بندی دانش‌آموزان استثنایی ۱۵
گروه‌بندی کرک از انواع کودکان استثنایی ۱۵
برآورد درصد شیوع دانش‌آموزان استثنایی ۱۵
موقعیتهای آموزشی ۱۶
هدفهای آموزش و پرورش استثنایی ۱۷
نکات کلیدی ۱۸
تست‌های آخر فصل ۱۹
پاسخ تست‌های آخر فصل ۲۳

فصل دوم: عقب‌ماندگی ذهنی

مقدمه ۲۷
طبقه بندی عقب ماندگان ذهنی ۲۸
۱- طبقه بندی روانشناسان ۲۸
۲- طبقه بندی آموزشی- تربیتی و درمانی ۲۹
۳- طبقه‌بندی روانپزشکان ۳۰
نکات کلیدی ۳۶
تست‌های آخر فصل ۳۷
پاسخ تست‌های آخر فصل ۴۱

فصل سوم: تیزهوشی

مقدمه ۴۵
تعریف هوش ۴۵
تعریف تیزهوشان و با استعدادها ۴۶
روشها و معیارهای شناسایی تیزهوشها و با استعدادها ۴۷

عنوان **صفحه**

علل تیزهوشی ۴۸
ویژگیهای دانش‌آموزان تیزهوش و با استعداد ۴۹
انواع تیزهوشها ۵۰
برنامه‌های آموزشی تیزهوشان ۵۱
غنی‌سازی برنامه‌های آموزشی در مدارس عادی ۵۱
محاسن و معایب برنامه‌های ویژه برای آموزش و پرورش تیزهوشان ۵۲
نکات کلیدی ۵۳
تست‌های آخر فصل ۵۴
پاسخ تست‌های آخر فصل ۵۸

فصل چهارم: اختلالات بینایی

مقدمه ۶۱
حس بینایی ۶۱
آستانه مطلق و اختلافی ۶۲
تعریف و طبقه بندی کودکان با مشکلات بینایی ۶۲
اختلالات بینایی ۶۲
آموزش نابینایان ۶۴
نکات کلیدی ۶۵
تست‌های آخر فصل ۶۶
پاسخ تست‌های آخر فصل ۶۹

فصل پنجم: کودکان کم‌شنوا و ناشنوا

مقدمه ۷۳
حس شنوایی ۷۳
واحد دسی‌بل ۷۴
طبقه‌بندی دانش‌آموزان ناشنوا و کم‌شنوا ۷۴
علل ناشنوایی ۷۵
آموزش و پرورش زبان و مهارتهای ارتباطی کودکان ناشنوا ۷۶
روشهای متداول آموزش مهارتهای ارتباطی ۷۶
ارزیابی ۷۷
نکات کلیدی ۷۹
تست‌های آخر فصل ۸۰
پاسخ تست‌های آخر فصل ۸۴

فصل ششم: کودکان با نارساییهای ویژه

مقدمه ۸۷
شیوع ۸۷
طبقه بندی کودکان با اختلالات ویژه در یادگیری ۸۸
عوامل موثر در نارساخوانی ۸۹

عنوان **صفحه**

مشکلات زبان نوشتاری ۸۹
کودکان با دشواریهای اساسی در ریاضیات ۹۰
برنامه‌های آموزشی و درمانی ۹۱
اهداف سینا ۹۳
نکات کلیدی ۹۴
تست‌های آخر فصل ۹۵
پاسخ تست‌های آخر فصل ۹۹

فصل هفتم: اختلالات تکلمی

مقدمه ۱۰۳
تعریف تکلم، زبان و اندامهای تکلمی ۱۰۳
تعریف اختلال تکلم ۱۰۴
تعریف اختلال زبان ۱۰۴
علل اختلالات زبانی ۱۰۴
طبقه‌بندی اختلالات تکلمی ۱۰۶
لکنت زبان و انواع آن ۱۰۷
مراحل مختلف لکنت ۱۰۸
شناسایی و تشخیص ۱۰۹
روشهای اصلاح و درمان لکنت زبان ۱۰۹
برآورد درصد شیوع ۱۱۰
نکات کلیدی ۱۱۱
تست‌های آخر فصل ۱۱۲
پاسخ تست‌های آخر فصل ۱۱۶

فصل هشتم: سایر معلولیتها

مقدمه ۱۱۹
کودکان چند معلولیتی ۱۱۹
تعریف کودکان چند معلولیتی ۱۱۹
برنامه‌های آموزشی ۱۲۱
اختلالات رفتاری ۱۲۱
اختلالات جسمی - حرکتی ۱۲۳
فلج مغزی ۱۲۴
انواع فلجهای مغزی ۱۲۴
صرع ۱۲۴
انواع بیماری صرع ۱۲۵
نکات کلیدی ۱۲۶
تست‌های آخر فصل ۱۲۷
پاسخ تست‌های آخر فصل ۱۳۱
منابع و مآخذ ۱۳۲

فصل اول

کودکان استثنایی

عناوین اصلی

- مقدمه
- مفهوم خاص استثنایی
- تفاوت‌های فردی و مفهوم عام استثنایی
- گروه‌بندی دانش‌آموزان استثنایی
- گروه‌بندی کرک از انواع کودکان استثنایی
- موقعیت‌های آموزشی
- هدفهای آموزش و پرورش استثنایی
- نکات کلیدی
- تست‌های آخر فصل
- پاسخ تست‌های آخر فصل

فصل اول

کودکان استثنایی

مقدمه

مطالعه دانش‌آموزان استثنایی مطالعه«تفاوت‌ها» است. دانش‌آموز استثنایی با دانش‌آموز متوسط و معمولی فرق می‌کند. او ممکن است از نظر هوشی درخشان‌تر یا پایین‌تر از متوسط باشد. او ممکن است خوب نبیند یا نشنود، او ممکن است توانایی حرکتی یک کودک معمولی را نداشته باشد، او ممکن است اشکالات تکلمی داشته باشد، او ممکن است در ایجاد رابطه بین خودش و افراد دیگر ناتوان باشد. اما «او» هر چه هست، با تمام تفاوت‌هایی که دارد، بشری است که مانند دیگران احتیاج به محیطی سالم ومناسب برای رشد دارد. همچنین مطالعه دانش‌آموزان استثنایی مطالعه«شباهت‌ها» است. در واقع اغلب کودکان استثنایی از جهات مختلف در حد میانگین‌اند.

چه بسیارند کودکانی که نقص آنان تمام زندگی‌شان را تحت تاثیر قرار می‌دهد ومعلم، دوستان و حتی پدر و مادر آنان را توسط نقص به‌خصوصشان می‌شناسند. در حالی‌که درجه پذیرفتن یک کودک با هر نقصی که دارد توسط همسالانش، خانواده‌اش و اجتماعی که در ان زندگی می‌کند و نیز نگرش او نسبت به خودش، از مهمترین عوامل تعیین‌کننده برای استثنایی شناخته‌شدن، است.

مفهوم خاص استثنایی

«اصطلاح استثنایی» فقط به عده معدودی از دانش‌اموزان گفته می‌شود که تفاوت‌ها و انحرافات آنان(جسمی، ذهنی، رفتاری) از متوسط، از طریق مشاهده معلم و اطرافیان و نیز آزمون‌های مختلف ثابت شده است و روش تربیتی یا آموزش مورد نیاز آنان با آنچه اکثریت دانش‌آموزان به آن احتیاج دارند، بسیار متفاوت است. دانش‌آموز استثنایی را به شرح زیر می‌توان تعریف کرد:

دانش‌آموزی که از نظر جسمی یا خصوصیات رفتاری و ذهنی با اکثر دانش‌آموزان همکلاس خود تفاوت فاحش دارد و آموزش ویژه، برای او مناسب‌تر از آموزش معمولی باشد. منظور از مناسب‌تر بودن آموزش ویژه نسبت به آموزش عادی این است که از طریق آزمایش و بررسی مشخص شود که این آموزش از لحاظ تطبیق و سازش همه جانبه دانش‌آموز با محیط و همچنین پیشرفت تحصیلی او، برتر است. با توجه به این تعریف، یک دانش‌آموز فقط برای مدتی از دوران مدرسه که شرایط بالا را دارد، استثنایی خوانده می‌شود.

عنوان کودکان استثنایی در مکاتب آمریکا و انگلستان فرق می‌کند. در آمریکا به تمام کودکانی که به نحوی با کودکان طبیعی و همسن خود از نظر فکری، جسمی، عاطفی، عقلانی، رفتاری و تفاوت داشته باشند استثنایی گفته می‌شود. مسلما با قبول این تعریف یک کودک نابغه، نابینا، ناشنوا، عقب‌مانده‌ذهنی و نظایر آن همه استثنایی هستند.